
NAGY LÁSZLÓ

A KOMPETENCIA ALAPÚ, MODULÁRIS SZAKKÉPZÉSI SZERKEZET

A Humánerőforrás-fejlesztési Program 3.2.1 intézkedésének eddigi eredményei¹

A MODERNIZÁCIÓ SZÜKSÉGESSÉGE

A HEFOP 3.2.1 intézkedés keretében zajló fejlesztésre a Nemzeti Szakképzési Intézetet jogszabály jelölte ki. Kiemelt feladata az Országos képzési jegyzék korszerűsítése, amely a jelenlegi középfokú szakmai képzés három problémáját oldja meg:

1. MENNYISÉGI MEGOLDATLANSÁGOK: KAPACITÁSHIÁNY

A jelenlegi OKJ nem teszi lehetővé a megfelelő számú, államilag elismert szakképesítés kiadását. Egy évben mintegy 200 000 szakképesítést adnak ki mind a felnőttképzésben, mind az iskolai rendszerű képzésben. Ennél viszont jóval többre lenne szükség, mivel két és félmillió munkavállaló van, akiknek munkaköréhez középfokú szakmai végzettség kell, és kb. egymillió aktív korúnak nincs semmilyen szakképzettsége. Tehát ez a 200 000-es szám nem elegendő. Nem megoldás az újabb képző intézmények létrehozása sem. A középfokú képzés szerkezetét úgy kell átalakítani, hogy a képzési idő lerövidülhessen, és így több szakképesítés kiadására nyíljon lehetőség.

2. MINŐSÉGI MEGOLDATLANSÁGOK: A TARTALMI FEJLESZTÉS ELMARADÁSA

A második probléma a minőség kérdése. A mostani OKJ-ban 807 szakképesítés van, és mindegyik kimeneteli követelményeit jogszabályok határozzák meg. Ha az egyik

¹ Az előadás 2005. november 18-án a Magyar Szakképzési Társaság szakmai rendezvényén hangzott el, amelyet a Fővárosi Közgyűlés Oktatási Bizottsága támogatott.

tartalmi követelményei nem egyeznek meg a munkaerő-piaci elvárásokkal, akkor egy államigazgatási eljárás keretében az adott szakképesítés vizsgakövetelményeit át lehet alakítani, de ez több hónapig is elhúzódhat. Jogszabályt kell alkotni vagy módosítani, és ezáltal az adott szakképesítés az igények szerint átalakul, de kérdéses marad azok megfelelése, amelyekkel az átalakítottak közös tartalma van. Tehát a rendszer nem rugalmas, nem hatékony.

3. A BESZÁMÍTÁS NEHÉZSÉGEI (VIZSGA, TANULMÁNYI IDŐ, ELŐZETES TUDÁS)

Harmadik problémaként az merül fel, hogy nincs megfelelő beszámítás sem az adott vizsgaszituációban, sem a tanulmányi időben vagy az előzetes tudásban. Egy-két szakképesítés kivételével az a jellemző, hogy a vizsgák során nem lehet figyelembe venni a tanuló előzetes tudását; csak akkor lehet felmenteni egyes vizsgarészek alól, ha az adott szakképesítés vizsgakövetelménye taxatívén rámutat egy másikra. De mivel nem a moduláris szerkezet a jellemző, ez elég ritka.

ELŐZMÉNYEK

SOKSZÍNŰ IRÁNYÍTÁS, DE EGYSÉGES CSELEKVÉS

Az OKJ és a későbbi vele kapcsolatos szabályok tartalmukat és formájukat tekintve is jogszabályok – a Nemzeti Szakképzési Intézetnek azonban nincs ilyen hatásköre. Ezt a problémát intézményesített érdekegyeztetés oldotta meg, amely a program egészét végigkísérte. Az új szabályok kidolgozásának munkaidejét az intézet 36 hónapra tervezte, ami végül 27 hónapra rövidült. Létrehoztak a támogatási szerződés aláírását követően (2004. október) egy tanácsadó testületet, amelybe 30 szakértőt delegáltak a szakképesítésért felelős miniszterek, a munkaadói és munkavállalói érdekvégyesítésért felelős szervezetek, a kamarák, szakmai szervezetek, iskolafenntartók. A delegáltak áttekintették a programot, folyamatos lehetőségük volt az érdemi beavatkozásra. Az OKJ-tervezetet a tanácsadó testület hozzájárulásával az NSZI felterjeszthette az Oktatási Minisztériumnak, mint javaslatot.

Az új OKJ alapja a munkaerő-piaci elvárásoknak való megfelelés. Szakértői csapat választotta ki azt a 480 foglalkozást, munkakört, amelyek betöltéséhez nem kell főiskolai vagy egyetemi végzettség, illetve ezekben érdemi munkavállalói létszám van az országban. Az adott munkaterület betöltőkkel elemeztették a szakmákat. Egy-egy munkakör esetében 3 szakértőt kértek fel. Minden foglalkozáselemzést további 20-20 szakértővel értékeltettek. 9395 szakértői szerződést kötöttek, amelyekből 8080 került feldolgozásra.

Megtörténtek a feladatelemzések és a kompetenciaprofil-készítések. Az összehasonlítások során alkották meg az új OKJ profilját. A tanácsadó testületek véleményének kikérésével szabványokat készítettek, melyek akkor fontosak, amikor több szakértő

ugyanazt a típusú munkát végzi, de más munkakörök tekintetében. Ilyenkor szűkre kell szabni azt a területet, ahol a szakértők dönthetnek. Mindezt az eredmények későbbi összevethetősége érdekében kellett elvégezni. Ezek a szabványok az útmutatók, amelyeket rendszeresen megtárgyalt a tanácsadó testület.

Ma Magyarországon rendelkezésre áll az az adatbázis, amelyben megtalálhatók a középfokú szakképesítést igénylő munkakörök elvárásai. Ez nyilvános, mindenki hozzáférhető az NSZI-ben.

A SZAKKÉPESÍTÉSEK MODULARIZÁCIÓJA

Az új OKJ-ban szereplő szakképesítések véges számú, egymástól jól megkülönböztethető követelménymodulból állnak. Ha egy munkavállaló rendelkezik egy adott szakképesítéssel, de ezzel nem tud elhelyezkedni, csak egy más típusúval, akkor a modul-

A feladatelemzés során használt kompetenciatagolás

FELADATELEMZÉS, KOMPETENCIAPROFIL KÉSZÍTÉS

Kompetenciaprofil ⇄

Feladatprofil

			Szakmai	Módszer-	Társas	Személyi										
			kompetenciák													
			Szakmai ismeretek	Szakmai készségek	Gondolkodás	Problema megoldás	Munkamódszer	Kommunikáció	Kooperáció	Konfliktuskezelés	Rugalmaság	Kreativitás	Önállóság	Adottságok	Jellemvonások	Egyebek
			Tulajdonságprofil: Összegző bejegyzések kategóriáinként													
1.		Feladatsorozat	■	■												
1.	1.	Feladat		■	■		■		■			↑			■	
1.	1. 1.	Művelet	■		■	■		■			■	■				
1.	1. 2.	Művelet	■				■				■	■				■
1.	2.	Feladat				■			■				■		■	
1.	2. 1.	Feladatelem		■		■		■								
1.	2. 2.	Feladatelem					■		■							
2.		Feladatsorozat	■		■										■	
2.	1.	Feladat	■				■			■					■	
2.	2.	Feladat		■		■					■			■		
2.	3.	Feladat						■								
3.		Feladatsorozat	■		■			■					■		■	
3.	1.	Feladat		■			■				■		■			
3.	2.	Feladat	■	■			■		■				■		■	
3.	2. 1.	Művelet				■							■			
3.	2. 2.	Feladatelem				■		■					■			
3.	2. 3.	Feladatelem		⇨		■						⇩				
3.	3.	Feladat	■	■	■					■				■		
4.		Feladatsorozat	■	■		■			■						■	
4.	1.	Feladat					■	■				■				
4.	1. 1.	Feladatelem						■							■	
4.	1. 2.	Művelet		■		■		■			■					■
4.	2.	Feladat	■	■	■		■	■								■

1. ábra

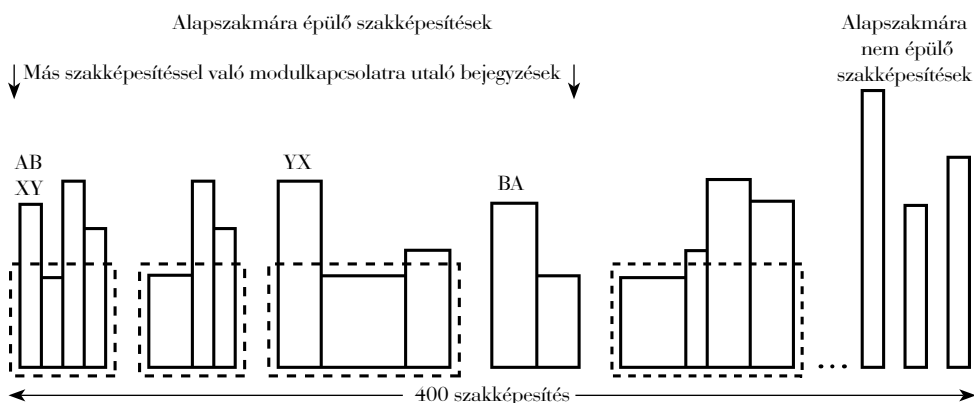
rendszer lehetőséget ad arra, hogy csak a különbséget kell elsajátítania. De azokra a munkavállalókra is gondolni kell, akik nem a modulrendszerben szereztek szakképesítést: nekik biztosítani kell az átjárhatóságot. Mindemellett a modulok, az abban testet öltő követelmények időben is változhatnak, tehát az országos modulterképet folyamatosan karban kell tartani (a modulterképen az összes követelménymodul megtalálható, amelyek a 400 szakképesítés tartalmát adják).

A modul ott jelenik meg, ahol az egyes foglalkozásokban, munkakörökben van közös tartalom. A követelménymodul állapotot fejez ki: a szakképesítés követelményeinek strukturált összessége, amely az adott foglalkozások, munkakörök betöltéséhez szükséges.

A fejlesztés következő szintje a tananyagmodul, ami a folyamatot írja le, és amelynek eredményeképpen meg lehet szerezni a Szakmai és vizsgakövetelményekben (SZVK) meghatározott kompetenciákat, azaz teljesíthetők a követelménymodul előírásai.

Két foglalkozás akkor tekinthető közösnek, ha bennük közös cselekvés, közös tartalom található, tehát van köztük átfedés. A kompetenciaprofil két részből áll: az egyik a feladatprofil, amelyben fel vannak sorolva az adott foglalkozáshoz tartozó feladatok, műveletek. Ha itt átfedés van, akkor értelmezhetővé válik a közös rész. De arra is figyelemmel kell lenni, hogy a feladatot, feladatsoportot végző embernek milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie ahhoz, hogy az adott műveleteket végre tudja hajtani. Így tehát, ha a tulajdonságprofilban is található közös pontok, akkor lehet két foglalkozásra azt mondani, hogy van köztük átfedés. Példa rá a könyvelő és a bérelszámoló, akiknél a megfelelő munkavégzés tekintetében csak az az egy különbség van, hogy mások a szakmai ismereteik. Ez azért fontos, mert ha valaki elveszíti a munkáját, arra is figyelemmel kell lenni, hogy olyan szakképesítést találjon, amire emberileg is kész, gondolva itt a pontosságra, a kreativitásra.

Tehát az elemzések során az összehasonlítás első lehetősége az, ha részleges az átfedés két foglalkozás, szakképesítés között; a második, amikor az egyik teljesen magában foglalja a másikat. Emiatt kellett megalkotni a „részsakképesítés” fogalmát. Példa rá a számítógép-kezelő, -használó szakképesítés, ami alapiskolai végzettségre épül, illetve a rendszerprogramozó, ami érettségire alapul. Tehát a második szakképesítés magában foglalja az első követelményeit és tudását is.

2. ábra. A modulterkép

Az új OKJ jól strukturált dokumentum, meghatározhatóak általa a szakképesítés-csoportok (ami nem ugyanaz a szakmacsoporttal), melyekben 4-6-8 szakképesítés van. Ezekben az a közös, hogy van egy kompetenciahalmaz, amely mindegyik, az adott csoportba tartozó szakképesítésben azonos. Ezt a kompetenciahalmazt nevezik alapmodulcsoportnak. Az e fölötti rész a kiegészítő modulcsoport. Más szakképesítések egyedi modulcsoportot fognak képezni, melyek közös része nem elégséges ahhoz, hogy alapmodulcsoportot lehessen rá alkotni. Az átjárhatóságot az biztosítja, hogy a szakképesítés-csoportokról leválasztják a közös követelménytartalmat, ezeket összehasonlítják, így a közös modulok modulcsoportokká alakulnak, és így illesztik az egyes szakképesítés-csoportokhoz.

Általánosságban elmondható, hogy a szakképesítések nagy többsége két modulcsoportból fog állni: alapmodulcsoportból és kiegészítő modulcsoportból. Egyes esetekben előfordulhat, hogy egyedi modulcsoportokba rendezhetők a szakképesítések.

JAVASLAT AZ ÚJ SZERKEZETŰ OKJ BEVEZETÉSÉRE

Az új OKJ-ről elmondható, hogy

- 400 szakképesítést és 440 részszzakképesítést tartalmaz;
- a szakképesítések jelentős része magában foglalja az elágazás és a ráépülés lehetőségét, ezzel átjárható, átlátható lesz a rendszer;
- rugalmas annyiban, hogy az országos modulterképben definiált követelménymodulokból újabb szakképesítést lehet alkotni, ha azt a munkaadói oldal igényli;
- stabilitását pedig az országos modulterkép adja. Ebbe csak olyan új követelménymodul épülhet be, amely valójában is szükséges.

Az új OKJ már fejlécében is eltér az előzőtől. A tanulmányi terület az eddigi 4-től eltérően 3 jegyű lesz. Magából az új OKJ-ból ki lehet olvasni, hogy az adott szakképesítésnek van-e alapszakma jellege, van-e rész-szakképesítése, lehet-e elágazása, lehetséges-e ráépülés.

Az iskolai rendszerben a képzési cél a szakképesítés megszerzése. A vizsgán ezt vagy megadják a tanulónak, vagy nem. Az új rendszerben lehetőség lesz arra, hogy a vizsgabizottság részszzakképesítést is kiadhasson majd. Ez a rendszer hatékonyságát nagyban növeli. A későbbiek folyamán természetesen lehetőség nyílik az egész szakképesítés megszerzésére. Az iskolai rendszeren kívül, a felnőttképzésben lehet képzési cél magának a részszzakképesítésnek a megszerzése is. A foyatékkal élőknek továbbiakban is lehetőségük nyílik bármely szakképesítés és részszzakképesítés megszerzésére.

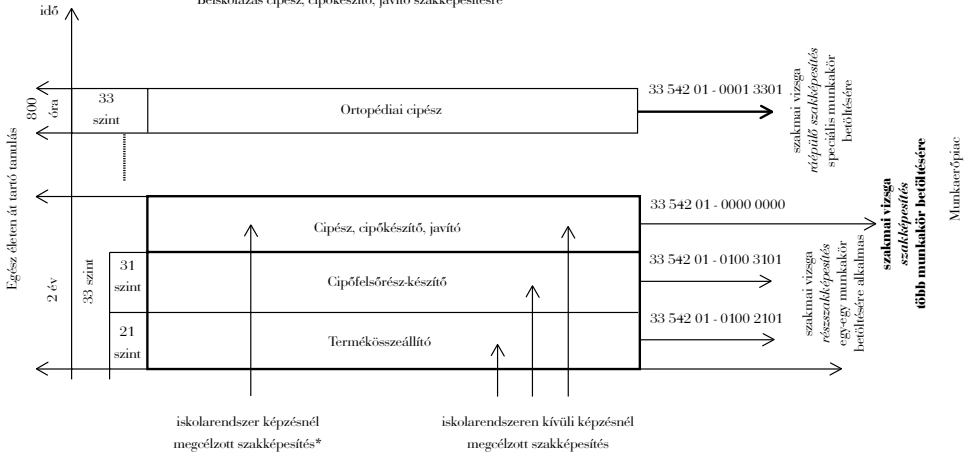
Jelenleg a szakképesítések azonosító száma 8 számjegyű, az új OKJ-ban 15 számjegyű lesz, hogy már az azonosítóból is kitűnjék, hogy az adott bizonyítvánnyal rendelkező személy milyen szakképesítéssel, alapszakmával, részszzakképesítéssel, elágazással, ráépüléssel jellemezhető bizonyítványt szerzett.

OKJ – 2005.

Sorszám		Szakképesítés megnevezése				Szakképesítések köre				Szakmacsoport		4.	5.	6.	7.	8.	9.			
Szakképesítés azonosító száma	tanulmányi terület	szint	sor-szám	Azonosító szám				Rész-szakképesítés		Elágazás		Ráépítés		Kizárólag iskolai rendszerben oktatható		Maximális képzési idő	FEOR szám	A szakmai és vizsgakövetelmény megfigyelésére feljogosított miniszter		
				alapszakképesítés	részszzakképesítés	elágazás	ráépítés	Azonosító szám	sor-szám	Azonosító szám	sor-szám	Azonosító szám	sor-szám	Azonosító szám	sor-szám				megtérítés	megtérítés
3.																				
2.																				
1.																				

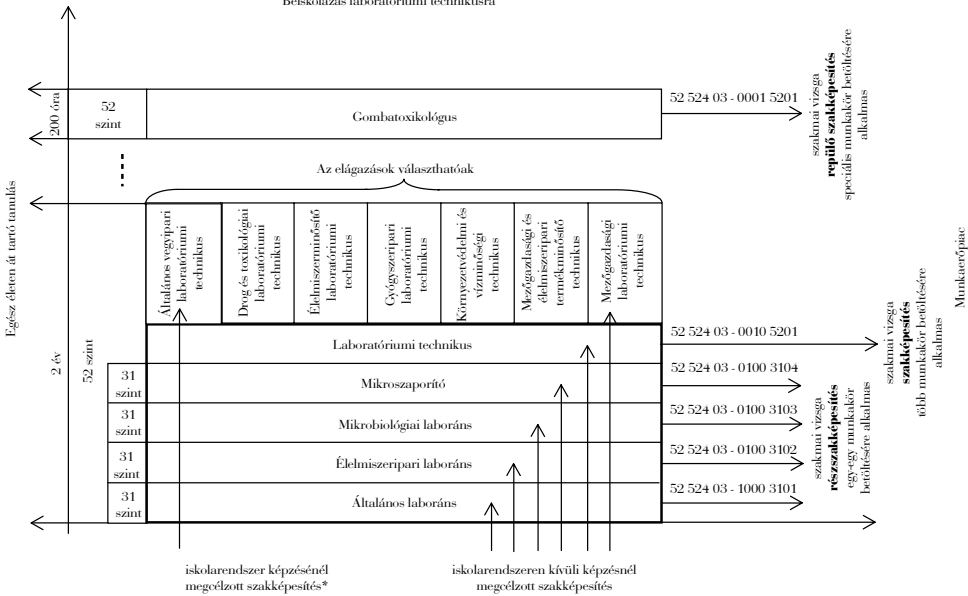
3. ábra

Példa a szakképesítések egymásra épülő szerkezetére
Beiskolázás cipész, cipőkészítő, javító szakképesítésre

4. ábra

Példa a szakképesítések egymásra épülő szerkezetére
Beiskolázás laboratóriumi technikusra

5. ábra

Mindezen fejlesztések összhangban vannak az Európai Képzési Kerettel, mely lehetőséget ad arra, hogy az Unió tagállamainak szakképzési struktúrájában az egyes szakképesítések összehasonlíthatóak legyenek az alábbi szempontok tekintetében:

- Ismeret
- Készség
- Személyes és szakmai kompetencia
 - *Szakmai kompetenciák*
 - *Módszerkompetenciák*
 - *Társas, szociális kompetenciák*
 - *Személyes kompetenciák*

TOVÁBBI FELADATOK

Február végéig kell elkészülnie a beszámíthatóság részletes szabályozásának; július végéig az SZVK-knak, a központi programoknak, amelyeket az intézet folyamatosan átad a szakképesítésért felelős minisztériumoknak. Tavasztól elindulnak azon képzések a TISZK-ekben érdekelt pedagógusoknak, amik lehetővé teszik 2006. szeptember 1-jétől ezen intézményekben a moduláris képzést az első szakképző évfolyamokon. Ennek két kiemelt szakmacsoportja a gépészet és a kereskedelem-marketing-üzleti adminisztráció.

A modernizáció legfontosabb eleme a modularizáció. Ez a teljes középfokú szakmai képzésre hatással lesz, úgy mint a szakma és vizsgakövetelményekre (ahol követelménymodulok szerepelnek), az ez alatti szintre, a képzési programokra (ahol tananyagmodulok írják le a folyamatokat), illetve a digitális tananyagokra, amik könnyen integrálhatók a különböző modulokhoz.